

ЗМІСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА СЛУЖБОВІ ТВОРИ

Вісігасва Руміса Бесланівна,

*магістрантка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Новий Закон України «Про вищу освіту» серед основних прав науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу (далі – НПП, НПП ВНЗ) визначає захист прав інтелектуальної власності. З іншого боку ефективне використання досягнень вчених-педагогів, які здатні генерувати нові ідеї і втілювати їх у навчальний процес, реальні технології та продукцію, нерозривно пов'язані з інноваційною діяльністю вищого навчального закладу (далі – ВНЗ). Запорукою успішного розвитку останньої є справедливий, взаємовигідний розподіл авторських прав на службові твори між НПП і ВНЗ.

Окремі проблеми авторських прав НПП ВНЗ на службові твори тією чи іншою мірою розглядали С. Бондаренко, М. Іншин, Ю. Осипова, О. Орлюк, О. Штефан, Т. Ярошевська та ін. Проте недостатньо чітким залишається законодавче визначення змісту авторських прав НПП ВНЗ на службові твори, що тягне за собою їх масове порушення.

Авторські права науково-педагогічних працівників ВНЗ на службові твори є правом особливого роду, яке виникає у результаті створення особою об'єкта авторського права (службового твору) під час виконання трудових обов'язків. Авторське право гарантує творцеві не лише можливість отримання економічної вигоди від використання твору, а й охороняє інтелектуальний і персональний зв'язок із твором. Забезпечується охорона прав інтелектуальної творчої діяльності шляхом надання авторові виключних прав особистого немайнового та майнового характеру щодо створеного ним твору.

У Рекомендаціях Державної служби інтелектуальної власності України щодо правового режиму службових творів зазначається, що незалежно від майнових прав автора і, навіть після уступки прав, він має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 429 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) та ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі –

Закон) особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У ст. 20 Закону встановлено, що авторське право на твір, створений за договором з автором, який працює за наймом, належить його автору, а виключне право на використання такого твору належить особі, з якою автор перебуває у трудових відносинах (роботодавцю), якщо інше не передбачено договором. Розмір авторської винагороди за створення та використання твору, створеного за договором з автором, який працює за наймом, та порядок її виплати встановлюється у договорі між автором і роботодавцем [2]. Водночас, у ч. 1 ст. 429 ЦК встановлено, що у випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, можуть належати юридичній або фізичній особі, у якої працює автор [3].

Таке формулювання норм має низку недоліків, які негативно впливають на порядок їх практичного застосування. Так законодавець не дає відповіді на питання, яке ж саме «авторське особисте немайнове право» належить автору службового твору [4, 72]. Зауважимо, що норми спеціального закону про авторські права не встановлюють і випадків належності особистих немайнових прав іншим особам, у тому числі роботодавцю. Тотожний погляд на проблему мають й інші науковці [5, 107; 6, 99].

На думку Ю. В. Осипової, колізія норм ЦК та спеціальних законів в частині приналежності особистих немайнових прав інтелектуальної власності, як і у випадку з майновою частиною цього права, має вирішуватися на користь ЦК [7, 160]. Щоправда, автор далі зазначає, що на сьогодні приналежність особистих немайнових прав інтелектуальної власності роботодавцю є гіпотетичною. Законодавець робить помилку, не розуміючи особливості природи особистих немайнових прав інтелектуальної власності, зокрема, їх тісний зв'язок з творцем [7, 161]. Проте, з урахуванням того, що саме автор об'єктів права інтелектуальної власності, в тому числі службового твору у сфері авторського права, є первинним суб'єктом такого права, а його особисті немайнові права є невідчужуваними й непорушними, вважаємо, що останні належать лише автору, тобто НПП ВНЗ, який створив об'єкт авторського права під час виконання своїх трудових (службових) обов'язків. Тому положення ч. 1 ст. 429 ЦК, що «окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, можуть

належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник», пропонуємо виключити.

У ст. 14 Закону зазначений чіткий, але не вичерпний перелік особистих немайнових права, які належать автору, зокрема право: вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо; забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він, як автор твору, бажає залишитись анонімом; вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках, і під час будь-якого його публічного використання; вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора [2]. Відповідно до ст. 439 ЦК, автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо [3].

Щодо майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, то відповідно до ст. 429 ЦК ці права належать працівнику, що його створив, і юридичній або фізичній особі, де або в якого працює працівник, спільно, якщо інше не встановлено договором [3]. Водночас ч. 2 ст. 16 Закону передбачено, що виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем [2]. Проте, норма щодо можливості врегулювання питання належності майнових прав за трудовим договором (контрактом) не узгоджена із нормами ст.ст. 31-33 Закону, які регулюють питання відчуження (передачі) та використання авторських прав.

Зважаючи на розбіжності норм щодо належності майнових прав, передбачених ЦК і Законом, до службових творів Державна служба інтелектуальної власності рекомендує застосовувати положення ст. 429 ЦК, якою встановлено спільну власність роботодавця-ВНЗ і НПП, як найманого працівника, на об'єкт авторського права, що створений у зв'язку з виконанням трудового договору, а також передбачена можливість сторонам самостійно визначити умови розподілу майнових

прав на зазначений об'єкт. Однак частка майнових прав працівника і роботодавця може бути нерівною. Поділяємо думку М. І. Іншина, що з метою захисту авторських майнових прав як роботодавця, так і працівника варто чітко визначити права і обов'язки працівника в укладеному письмовому трудовому договорі чи у посадовій інструкції або укладати «службовий авторський договір», який би визначив розподіл авторських прав на службовий твір під час трудових відносин [8, 30].

До майнових прав НПП і ВНЗ як суб'єктів службового твору у сфері авторського права зараховують права, передбачені ст. 440 ЦК: право на використання твору; виключне право дозволяти використання твору; право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [3].

Узагальнюючи, зазначимо, що зміст авторських прав НПП ВНЗ на службовий твір становить сукупність особистих немайнових і майнових авторських прав. Лише НПП ВНЗ як автору службового твору належать особисті немайнові авторські права.

Список використаних джерел

1. Рекомендації щодо правового режиму службових творів: Рекомендації Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.drohobych.net/ddpu/intelekt_vlasnist/sluzhbo_vyj_tvir.htm.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р.; поточна редакція від 05.12.2012 р., підстава 5460-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV; поточна редакція від 06.11.2014 р., підстава 1206-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права / С. В. Бондаренко. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.
5. Штефан О. О. Проблеми правового статусу суб'єктів «службового» твору / О. О. Штефан // Приватне право і підприємництво. – 2009. – Вип. 8. – К.: НДІ приватного права і підприємництва АПН України. – С. 105-108.

6. Ярошевська Т. В. Право на службовий винахід : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.03 / Ярошевська Тамара Василівна. – Київ, 2009. – 200 с.
7. Осипова Ю. В. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на «службові» ОПВ, створені у ВНЗ України / Ю. В. Осипова // Інтелектуальна власність в Україні : погляд з XXI ст. : Зб. наук. праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25-26 вересня 2014 р. / За заг. ред. О. В. Черевка, О. П. Орлюк. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2014. – С. 159-164.
8. Іншин М. І. Розподіл особистих майнових та немайнових прав роботодавця та працівника на твір, створений під час виконання трудових обов'язків / М. І. Іншин // Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 15-16 листопада 2012 р. – Х.: НДІ ПЗІР, 2012. – С. 27-31.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЪЕКТОВ АВТОРСКОГО ПРАВА И СМЕЖНЫХ ПРАВ В СЕТИ ИНТЕРНЕТ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Эннан Руслан Евгеньевич,

кандидат юридических наук, доцент,

Национального университета «Одесская юридическая академия»

Методы, применяемые для предотвращения противоправного использования объектов авторских и смежных прав в киберпространстве, понимаемом как совокупность информационных сетей и технологий, позволяющих использовать произведения без материального носителя, приобретают все более решительный характер. В мире принимаются законодательные акты, такие как: Digital Millennium Copyright Act (DMCA, Закон об авторском праве в цифровую эпоху) в США, Директива ЕС о действии авторского права в информационном обществе, Договор ВОИС по авторскому праву, Договор ВОИС по исполнению и фонограммам, полностью либо в ряде положений направленные на регулирование оборота объектов авторских и смежных прав в киберпространстве. В 2011 г. в США были подготовлены законопроекты «Stop Online Piracy Act» и «Preventing Real Online Threats to Economic Creativity and Theft of Intellectual Property Act». Данные законопроекты предназначены для усиления и расширения санкций против нарушителей авторских прав в Интернете